Stiprūs gebėjimu veikti drauge

Lina SVALDENIENĖ

Kanados lietuvių bendruomenė dviejuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose surengė parodą, pristatančią organizacijos veiklą nuo pat jos įkūrimo 1952-aisiais iki šių dienų. Iki rugsėjo 20 d. eksponuota Prezidento Valdo Adamkaus bibliotekoje-muziejuje, pirmadienį paroda perkelta į Valstybingumo erdvę Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje. Paroda atspindi po Antrojo pasaulinio karo sukurtą lietuvišką gyvenimą Kanadoje. Koks tas gyvenimas buvo ir kokį laikotarpį Kanados lietuviai išgyvena dabar, pasakoja bendruomenę ir jos politinę veiklą šaltojo karo metais tyrinėjęs istorikas ***Giedrius Janauskas****.*

VDU profesorė Milda Danytė ir istorikas Giedrius Janauskas per parodos atidarymą

Burtis skatino prarasta laisvė

Lietuvių bendruomenių kūrimąsi pasaulyje skatino Vokietijoje 1949 m. Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto paskelbta Lietuvių Charta. 1952 m. rugpjūčio 30–31 dienomis Kanados lietuviai suvažiavo į Monrealio miestą Kvebeko provincijoje ir įsteigė Kanados lietuvių bendruomenę (KLB). Paroda atspindi šios oficialiai įkurtos Kanados lietuvių bendruomenės raidą.

Nors netikslu būtų sakyti, kad iki bendruomenės įkūrimo tautiečiai Kanadoje būtų buvę abejingi su tėvyne susijusiais klausimais. „Jei kalbėtume apie Kanados lietuvius apskritai, tai reikėtų sakyti, kad 1940-ais metais, jau Lietuvai netekus nepriklausomybės ir suverenumo, Kanados lietuviai ėmėsi spręsti, ką jie turėtų daryti ir kaip jie galėtų padėti savo tautiečiams, gyvenantiems Lietuvoje. Jie kūrėsi į organizaciją, Kanados lietuvių tarybą, o paskui jie gebėjo įkurti ir Kanados lietuvių bendruomenę“, – sako G. Janauskas.

Gausu intelektualų

„Į Kanadą atvyko beveik vien Lietuvoje jau išsilavinimą gavę žmonės – architektai,

humanitarai ir kiti studijas baigę jauni profesionalai, nes Kanada tik tokius žmones įsileido. Tarp šių išsilavinusių žmonių svarbesnė buvo grupės, o ne vieno asmens lyderystė“, – sako istorikas. Pirmuoju Kanados bendruomenės pirmininku tapo Jonas Matulionis. G. Janauskas atskleidžia, kad dėl vadovavimo bendruomenei jis varžėsi su Adolfu Šapoka, kuris taip pat 1948 m. apsigyveno Kanadoje. Tarp jų būta konkurencijos, tačiau tai sugebėta išspręsti, o vėliau vedlio klausimas išsisprendė natūraliai, nes A. Šapoka mirė santykinai jaunas.

Nors tinkamų kandidatų bendruomenei vadovauti buvo apstu, konfliktai gana lengvai išsispręsdavo. Istorikas pasakoja, kad Kanados lietuvių bendruomenės lyderiai priėmė pirmininkavimą labiau kaip pareigą nei galios ženklą. Todėl ir perduodavo pirmininkavimą kitam lyg sunkią naštą, o gerai dirbančių pirmininkų reikėdavo prašyti, kad jie vadovautų bendruomenei dar vieną kadenciją.

Jungiantys branduoliai

Daugiausia lietuvių telkėsi didžiuosiuose Kanados miestuose – Toronte, Monrealyje, Otavoje, bet gyveno jų ir mažesniuose miestuose. Lietuviai buvo taip stipriai organizuoti, kad sugebėjo įsteigti bažnytines parapijas, lietuviškas kavines, lituanistines mokyklas, lietuvių namus, savo bendruomenės muziejų ir archyvą. Panašu, kad bendruomeniškumas, vieni kitų palaikymas buvo svarbesnis dėmuo saugant lietuvybę nei vieno žmogaus lyderystė.

„Kita vertus, Matulionis buvo išskirtinė figūra. Jo dukra Judita Matulionytė-Čuplinskienė ir visa Čuplinskų šeima buvo svarbūs veikėjai bendruomenėje. Veiklūs žmonės sudarė branduolius, aplink kuriuos sukosi bendruomenės gyvenimas“, – sako pašnekovas. Tokie aplink save buriantys žmonės Kanados lietuvių bendruomenėje buvo kunigas Pranas Gaida-Gaidamavičius, redagavęs „Tėviškės žiburius“, Juozas Vincentas Danys, gyvenęs Otavoje, pirmininkė Joana Kuraitė-Lasienė, Kanados lietuvių muziejaus vadovė Rasa Mažeika ir kiti.

Unikali baltiška vienybė

Stengdamiesi išsaugoti lietuvybę svetimoje šalyje, lietuviai Kanadoje tarpusavio jungčių ieškojo įvairiose gyvenimo sferose – dvasinių praktikų, laisvalaikio, vaikų ugdymo. Kanadoje buvo kuriamos lietuviškos bažnytinės parapijos, vaikai ugdomi lituanistinėse mokyklose, stovyklose, lietuviai kartu sportuodavo, kurdavo, draugavo tarpusavyje. Taip jiems pavyko išlikti kartu.

Pasak istoriko, tų kasdienių veiklų bendrystė nebuvo savitikslė, ji padėjo pamatą politiniam angažuotumui: „Kanados lietuvių bendruomenės išskirtinumas, lyginant su kitomis lietuvių bendruomenėmis, veikusiomis už Lietuvos ribų, yra tas, kad ji gebėjo sujungti įvairias kasdienes veiklas į politinį darbą. Jie labai nuosekliai ir kryptingai dirbo su Kanados latviais ir estais, kartu kūrė organizacijas, kurios ilgainiui netgi davė didžiulį postūmį Kanados vyriausybėms ir užsienio reikalų ministerijai formuoti politiką Sovietų Sąjungos atžvilgiu devintajame dešimtmetyje."

Janauskas pabrėžia, kad, vykdydami politinį lobizmą, lietuviai buvo pakankamai vieningi tarpusavyje ir gebėjo dirbti kartu su kitų Baltijos šalių imigrantais Kanadoje, tai ir buvo stiprioji KLB ir apskritai Kanados lietuvių savybė. Be to, pirmosios kartos atvykėliai per asmeninį pavyzdį, lituanistinį ugdymą, lietuviškumu alsuojančią aplinką pajėgė įtraukti savo vaikus į politinio lobizmo veiklas. „Sakyčiau, labai sėkmingai pavyko įgyvendinti lietuvių tėvų svajonių projektą: gyvendami Kanadoje vaikai toliau dalyvavo lietuviškoje veikloje", – sakė jis.

Vakarai parlamente

Antrosios Kanados lietuvių kartos pasirengimas įsitraukti į politinę veiklą sutapo su Sovietų Sąjungos ir Jungtinių Amerikos valstijų santykių pablogėjimu. Istorikas pasakoja, kad apie 1968-uosius metus, po Čekoslovakijos įvykių, amerikiečių ir sovietų nesutarimai leido Kanadai kurį laiką moderuoti pokalbį tarp šių valstybių. Tada labai greitai įsitraukė ir Kanados lietuvių jaunimas, nes būtent tuo laikotarpiu jaunuoliai buvo pasiekę aštuoniolikos-dvidešimties metų amžių ir buvo pasirengę patys įsitraukti į politinį lobizmą.

„Tai davė naują postūmį politinio aktyvumo veikloms Kanadoje. Dirbdami kartu su savo tėvais, jie gebėjo suorganizuoti Kanados baltiečių vakarus. Pirmieji vakarai įvyko 1973 metais, ir vėliau kasmet vykdavo Kanados parlamente, – pasakoja G. Janauskas. – Reiktų pasakyti, kad lietuviai, latviai ir estai buvo vienintelės etninės Kanados grupės, kurios turėjo tokią galimybę organizuoti vakarus Kanados parlamente."

Baltiečių vakarų sėkmė leido jauniems lietuviams įsitraukti į Kanados politinį gyvenimą, užmegzti ilgalaikius ryšius su įtakingais žmonėmis. Taip palyginti maža etninė grupė ėmė efektyviai veikti didelės šalies užsienio politiką.

Lobizmą keitė aukų vajus

Svarbiausias pasaulio lietuvių siekis buvo Lietuvos nepriklausomybės atgavimas. Apie KLB įkūrimo priežastį pirmasis jos pirmininkas rašė: „Visi suprato, kad siekti aukščiausio išeivių tikslo – Lietuvos nepriklausomybės atgavimo, ir, išbarstytiems tarp svetimų tautų išlikti lietuviais, būtina sueiti į vienetą kuris galės atsispirti nulietuvinimo bangoms.“

Ištisus dešimtmečius bendruomenė dirbo siekdama šio tikslo, kol, Lietuvai galų gale pasiekus nepriklausomybę, iškilo klausimas dėl naujų Kanados lietuvių bendruomenės veiklos prioritetų. G. Janauskas atkreipia dėmesį, kad tai tapo nelengvu iššūkiu ne tik Kanados, bet ir visai Pasaulio lietuvių bendruomenei: „Nėra lengva persiorientuoti ir išsikelti naująjį tikslą. Nors pačiais pirmaisiais metais po nepriklausomybės paskelbimo nebuvo atsidėta tikslo paieškoms. Vyko stiprus aukojimo vajus, teikta pagalba Lietuvos organizacijoms.“

Ženklus Kanados lietuvių indėlis į atstatytos Lietuvos nepriklausomybės įtvirtinimą rėmiant šalies žingsnius Europos Sąjungos link – tai Kanados lietuvių, surinkusių per milijoną dolerių, aukos, už kurias nupirkta ir Lietuvai padovanota pirmoji atkurtos Lietuvos valstybės ambasada Briuselyje.

Puoselėti ryšį

Naujuoju Kanados ir pasaulio lietuvių tikslu tapo pagalba atkurti Lietuvą. Kai kurie išeiviai ėmėsi tai įgyvendinti individualiai – grįžo į tėvynę ir dirba jos labui jau kelis dešimtmečius. Dabar, kai Lietuva jau Europos Sąjungos, NATO narė, toliau ieškoti tikslo galima nebent siekiant valstybės gerovės…

Istoriko G. Janausko manymu, naujas, bendras išeivių ir Lietuvos tikslas galėtų būti sukurti tarpusavio ryšių palaikymo sistemą. Kad pasaulio lietuviai tikrai taptų globalios Lietuvos dalimi, reikia stiprinti išeivijos ir Lietuvos ryšius. Tiltai turi būti nutiesti ir tam, kad padėtų formuoti stiprias naująsias lietuvių bendruomenes. Stipriais ryšiais sujungti pasaulio ir Lietuvos lietuviai geriau jaustų vieni kitų gyvenimo pulsą ir galėtų siekti bendrų Pasaulio lietuvių bendruomenės ir Lietuvos valstybės tikslų.

pasauliolietuvis.lt

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS